

A

zərbaycan teatr və kino sənətində səhnə və ekran hadisələrini real həyat faktı kimi təqdim edən, yaratdığı maraqlı, dolğun rolları tamaşaçıların həmsöhbətinə çevirən istedadlı aktyorlarımızdan biri də respublikanın Xalq artisti Əli Zeynalovdur.

O, hələ kiçik yaşlarından teatra marağ göstərmiş. Səhnə onun üçün, sözün əsl mənasında, sirlərlə dolu bir məkan idi və zaman keçdikcə o, özünü də bu məkanın sahibi ölmüşdü.

Əli Yusif oğlu Zeynalov 1913-cü il aprelin 4-də Salyanda anadan olub. Atası uzun illər pedaqoji fəaliyyət göstərmiş. Əli Zeynalov da Pedaqoji Texnikumu bitirdikdən sonra bir müddət pedaqoji fəaliyyət göstərmiş. Lakin teatra, aktyorluğa olan marağına görə tədricən müxtəlif dərəcələrə üzv yazılıb.

Teatr Texnikumunu bitirdikdən (1934) sonra isə bir müddət Moskva teatrında istehsalat təcrübəsi keçib. Şəki Dram Teatrında, İrəvan Azərbaycan Teatrında çalışıb. Sənət aləmində az vaxtda şöhrət qazanan, tamaşaçıların sevim-

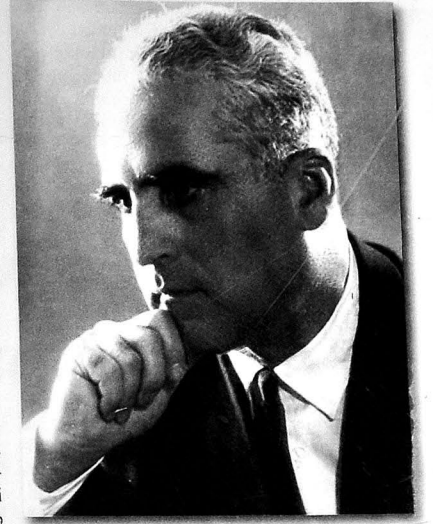
ideya-məzmunu dəqiq açıqlar, səhnə taleyi uğurlu olurdu. Ziyalı, intellektual səviyyəli aktyorların ifasında obrazların məramı aydın göstərilirdi. Bu mənada Əli Zeynalovun Milli Dram Teatrında yaratdığı obrazlar sənət məfhumunu ali-ləşdirir, teatrın insan həyatındakı əvəzolunmaz yerini müəyyənləşdirirdi.

Əli Zeynalov Milli Dram Teatrında uzun illər görkəmli teatr rejissoru Tofiq Kazimovla bir yerdə işləyib, peşəkar teatr bilicisindən kifayət qədər sənət stimulu alıb. Zəngin dünyagörüşünə malik aktyorun dərin həyat müşahidəsi, mütləq imkan verirdi ki, teatr və kinoda fərqli miqyasda təqdim etdiyi rolları orijinal yaratsın, yüksək səviyyəli tamaşaçı zövqü formalaşdırsın. Səhnə fəaliyyəti boyu imzasını teatr tarixinə şə-ərlə yazan ustad sənətkar teardən 1975-ci ildə

nağı rollardan da aydın görünürdü. Onun kamill, məzmunlu yaradıcılığında hətta dövrün inkişafına, insanların həyat tərzinə mane olan mənfi cəhətli prototipləri ifşa edən müdrik səsinə belə nəsihətverici ideyalar duyulurdu. Gec-gec dövt aldığı kinoda da özünəməxsus bir dünya yaratmağı, qolbləri fəth etməyi bacarırdı.

İstedadlı aktyorun kino fəaliyyəti 1948-ci ildə çəkilən "Axsam konserti" (rejissor M.Dadaşov) sənədli filmi (mətn oxuyan) ilə başlayır. Yüksək danışıq mədəniyyəti rejissorların diqqətindən yayımmır. Bu filmdən sonra onun yaradıcılığının əsasını təşkil edən maraqlı dublyaj fəaliyyəti başlayır.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan dublyaj sənətinin inkişafından danışıarkən Əli Zeynalovun bu sahədəki fəaliyyəti xüsusən vurğulanmalıdır. Çünki keçmiş ittifaq məkanında və xarici ölkələrdə nümayiş etdirilən filmlərimizin çoxunun məna çarları onun unikal səs tembrində açılıb, seçilib. Mülayim səsə, təmiz diksiyaya, mükəmməl səhnə danışığı qabiliyyətinə malik olan sevimli aktyor eyni zamanda bədii qiraət ustası kimi də

Sənət dünyasının unudulmaz sakini

lisinə çevrilən Əli Zeynalov 1945-ci ildə Milli Dram Teatrına dövtə alınıb.

Burada çalışdığı 30 il ərzində aparıcı rollar oynayıb. Yerli və xarici dramaturqların əsərlərinin tamaşalarında yaratdığı Elxan ("Od gəlini"), Eyvaz ("1905-ci ildə"), Antoni ("Antoni Kleopatra"), Fərhad ("Fərhad və Şirin"), Həsən-zadə ("Sən həmişə mənimləsən") və başqa bənzərsiz rolları ilə geniş rəğbət qazanıb.

Əli Zeynalov novator və pedaqoq aktyor idi. Ümumiyyətlə, o vaxtlar teatra gələn gənclərin ədəbi mühitə, klassik ədəbiyyata olan marağ və sevgisi sayəsində tamaşaya qoyulan əsərlərin

ayrıldı və yaradıcılıq taleyini C. Cabbarlı adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyası ilə bağladı.

Əli Zeynalov milli kinomuzda 40-a yaxın filmə çalışıb. 9 bədii filmə irili-xırdalı, müxtəlif xarakterli rol oynayan aktyor 30 (25 bədii, 5 sənədli) filmi valehedici, ifadəli səs tembri ilə səsləndirib. Ona əsasən sənədli filmlərdə mətn oxumaq, bədii filmlərdə isə baş və ikinci planlı rolları səsləndirmək həvalə olunub.

Sənətkarın həyat mövqeyi, insanlara səmimi münasibəti, gözəlliyi dəyərləndirən, əməlisalehliyi təbliğ edən, riyakarlığı pisləyən cəhətləri oy-

şöhrət qazanmışdı. Uzun illər Dövt İncəsənət İnstitutunda "səhnə danışığı" fənnindən dərs deyən Əli müəllimin tələbəsi olmaq üçün yalnız sənət mühazirələrini dinləmək lazım gəlirdi.

Novator aktyorun ziyalılığını təəssüm etdirən səhnə mədəniyyəti, ibratəmiz həyat mövqeyi dublyaj etdiyi obrazlarda da hiss olunurdu. "Möcüzələr adası"nda Nazim, "O olmasın, bu olsun"da Sərvər, "Qara daşlar"da Tahir, "Liftçi qız"da rəssam, "Mən ki, gözəl deyildim" filmində İmran və başqa personajların həyat tərzini və mədəniyyətini məhz Əli müəllimin səsinə tamdıq, izlədik.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan da və keçmiş ümumittifaq məkanında böyük şöhrət qazanan xalq artisti Nodar Şaşıqoğlunun ekran obrazlarının çoxunu Əli Zeynalov səsləndirib. Mehdi ("Uzaq sahillərdə"), Zakir ("Telefonçu qız"), Fərman ("Əsl dost") və başqa obrazlar milli kinomuzun uğurlu ekran personajlarıdır. Bundan başqa, "Qanun naminə" filmində

Vahidov, "Görüş"də Kamil, "Bizim küçə"də Fuad, "Romeo mənim qonşumdur"da Arif və başqa obrazların sevimləsində sənətkar səsinin qüdrəti xüsusi rol oynayıb.

Əli Zeynalov eyni zamanda filmlərdə yaratdığı bənzərsiz obrazlarla yadda qalıb. "Kölgələr sürünür"də İmamzadə, "Bir qalın siri"ndə Simnar xan, "Səhər"də Abuzər bəy, "Xoşbəxtlik qayğıları"nda Zəkəyyənin atası, "Üzeyir ömrü"ndə Həsən bəy Zərdabi və başqa rolları fərdi yaradıcılıq üslubuna uyğun səmimi və ifadəlidir. Mənfi və müsbət xarakterli personajlar fərqli təqdimata görə bənzərsiz və baxımlıdır.

Obrazın ruhunu tamamilə özününküləşdirən aktyor ictimai-psixoloji tiplərin xarakterlərini qabartmaqla şanki insanların diqqətini cəmiyyət üçün təhlükə yaradan prototiplərə yönəltməyə çalışırdı.

Onun kinoda ilk böyük rolu olan "Bir qalın siri" filmindəki Simnar xan obrazını yadda salmaq. Təhmasibin "Çiçəkli dağ" pyesi əsasında

ekranlaşdırılan film-nağılda Simnar xan məzlumları incidən, Göygöz kosa vasitəsilə hər zaman ziddiyyət yaradan, hadisələri kəskinləşdirən, hökmranlığını zor gücünə möhkəmləndirən fitnə-fəsad mənbəyidir. Göygöz kosa cəmiyyət üçün nə qədər təhlükəlidirsə, kənardan ona dəstək olan, pis niyyətlərini həyata keçirməkdə ona kömək edən hiyləgər Simnar xan daha təhlükəlidir.

Onun daim təmkinli görünən simasından, baxışından min bir hiylə, kin -küdurət oxunur. İblis xisləti Göygöz kosanın qüvvəsini xalqa qarşı istifadə edən xanın qorxulu dünyası, zülm üzərində qurduğu məkr sultanəti, orta əsrlərdə mövcud olan feodal münasibətləri kinonun nağıl dili ilə kiçik tamaşaçılara çatdırılır. Heç bir təhrifə, təqlidə yol verilməyən peşəkar aktyor ifası isə filmin məzmununu dolğunlaşdırır.

O xarakterlər ustası idi. Onun "Kölgələr sürünür" filmindəki İmamzadə obrazı da mənfidir. O, ölkədə qurulan yeni rejimə qarşı nifrətinə görə öz həmvətənlərini güdaza verməkdən, onların yeni elmi araşdırmalarına mane olmaqdan belə çəkinmir. Şəxsi mövqeyini insani keyfiyyətlərindən uca tutan, nəfislərinə sahib çıxma bilməyən tipajların ictimai bələlərin mənbəyi olduğunu Əli Zeynalov xüsusi peşəkarlıqla yaradırdı.

Aktyor personajların spesifik cəhətlərini qabartmaqla ikinci, üçüncü rol olmasına baxmayaraq, filmin ümumi ideyasının aparıcı rol kimi çatdırılmasına, tamaşaçıda daha aydın təsəvvür yaratmasına nail olurdu. Bu mənada sənət onun üçün həyat məsələlərinin həllinə ünvanlanan bir vasitə, açar idi. Buna görə də sənət nəzəriyyəsinin dəqiq bilicisi kimi bütün rollarını öhdəsindən bacarıqla gəlirdi.

İstedadlı aktyorun "Xoşbəxtlik qayğıları" filmində Zəkiyyənin atası, "Üzeyir ömrü" filmindəki Həsən bəy Zərdabi və başqa müsbət xarakterli rolları isə ziyalı bir insanın azadlıq nuru, ziya qaynağı, ümumiyyətlə, cəmiyyətin yaraşığı olduğunu bəyan edir, milli kinomuzun ideoloji və mənavi yüksəlişi dəstəkləyən mövqeyini göstərir, təsdiqləyirdi.

Ziyasından obrazlarına pay düşən, bənzərsiz ifası ilə könüllərə fərəh gətirən Əli Zeynalovun

müsbət personajları örnək timsallı həyat mövqeyini təənnüm edirdi. Qayğıkeş ata, ailəsinin sevimlisi olan Əli Zeynalov Azərbaycan teatr sənətində bənzərsiz obrazlar yaradan, milli kinomuzda bir çox filmləri məlahətli səsi ilə səsləndirən əməkdar artist Mirvari Novruzovanın, sözün əsl mənasında, ömür və sənət yoldaşı idi. O, uzun illər Milli Dram Teatrının səhnəsini həyat yoldaşı ilə bölüşmüşdü. Onların tale yolları da elə bu teatrdə birləşmişdi.

Əli Zeynalov mənalı bir ömür yaşadı. 1988-ci il yanvarın 3-də Bakıda dünyasını dəyişdi. Həyata və insanlara olan sevgisini səmimi münasibətində və yaradıcılığında təsdiqlədi. Yaxın və doğmalarına, tamaşaçılara isə rollarından da ali hiss kimi dəyərləndirdiyi sevgini, insanlığı miras qoyub getdi.

● Şəhla BÜRCƏLİYEVƏ,
kinoşünas

